Sisäministeriö
Inrikesministeriet

12.1.2021

Eduskunta
Sosiaali- ja terveysvaliokunta

Sosiaali- ja terveysvaliokunta keskiviikko 13.01.2021 klo 8:30 / HE 245/2020 vp / Asiantuntijalausunto

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta on pyytänyt sisäministeriön poliisiosaston asiantuntijaa etäkuultavaksi sekä kirjallista asiantuntijalausuntoa hallituksen esityksestä 245/2020 vp eduskunnalle tartuntatautilain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta. Esitän asiantuntijalausuntona kunnioittavasti seuraavaa:

1. Yleistä

Hallituksen esityksen muutoksista osa on tarkoitettu olemaan voimassa väliaikaisesti 31.12.2021 saakka ja liittyvät covid-19-epidemian leviämisen estämiseen.

Hallituksen esityksen tavoitteet ovat kannatettavia. On hyvä, että Covid-19-epidemian hallintaa koskevat säännökset sisällytettäisiin normaaliin lainsäädäntöön. Kuten useista ylimpien laillisuusvalvojien ratkaisuista[1] ilmenee tilanne oli varsinkin keväällä kaikille viranomaisille haastava ja uusi, sillä pandemian leviämisen estämiseksi tehtyjä poikkeuksellisia rajoituksia ei ole koskaan aiemmin tarvinnut soveltaa. Myös tartuntatautilain 58 §:n tulkinnassa (erityisesti yleisen kokouksen ja yleisötilaisuuden käsitteissä) ja soveltamisessa on ollut epäselvyyttä. Tästä huolimatta tartuntatautilain 58 §:ään ei kuitenkaan ehdoteta muutoksia. Hallituksen esityksessä kuitenkin ehdotetaan väliaikaisesti voimaan tulevaksi erityisesti tiloihin liittyviä rajoituksia, jotka voivat olla osin päällekkäisiä 58 §:n nojalla annettavien kokoontumisrajoitusten kanssa.

Yleisenä huomiona totean, että uusien ehdotettavien rajoitustoimenpiteiden valvonta ehdotetaan säädettäväksi useille viranomaisille ja ehdotettu kokonaisuus vaikuttaa varsin monimutkaiselta. Vaikka esityksen valmisteluaikataulu on tautitilanteesta johtuen ollut kiireellinen, on sääntelyn selkeyteen kiinnitettävä erityistä huomiota, jotta säännökset olisivat sekä toimivaltaisille viranomaisille että rajoitusten kohteena oleville selviä.

2. Ehdotettu tartuntatautilain 59 a § 4 momentti; poliisin uusi valvontatehtävä

Poliisi ei ole voimassa olevan tartuntatautilain 7–10 §:ssä tarkoitettu tartuntatautilain valvontaviranomainen pois lukien lain 10 §:n 1 momentissa oleva sääntely poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta.

[1] Viimeisimpänä EOA:n päätös 31.12.2020 (EOAK/2678/2020).

Hallituksen esityksen 59 a §:n 4 momentissa ehdotetaan, että poliisi valvoisi uutena tehtävänä tartuntatautilain 58 §:n nojalla annettujen yleisötilaisuuksien ja yleisiä kokouksia koskevien päätösten noudattamista. Valvontatehtävä tarkoittaisi yleisö- ja ihmismäärää sekä etäisyyksien ylläpitoa koskevien velvollisuuksien ja rajoitusten noudattamisen valvontaa. Pykälä olisi voimassa väliaikaisena 31.12.2021 saakka.

Ehdotettu tartuntatautilain mukainen poliisin toimivalta poikkeaa kokoontumislaissa jo olevan toimivaltuuden osalta siltä osin, että yleisötilaisuuksien ja yleisten kokousten estäminen, keskeyttäminen tai päättäminen tehtäisiin muun toimivaltaisen viranomaisen tekemän päätöksen perusteella ja tartuntatautilaissa mainituilla perusteilla terveysperusteisesti vaarallisen tartuntataudin leviämisen estämiseksi.

Kuten edellä on todettu voimassa olevan tartuntatautilain 58 §:n nojalla annettujen päätösten soveltaminen aiheutti keväällä laintulkinta- ja soveltamisongelmia[2], joihin myös eduskunnan oikeusasiamies tuoreessa ratkaisussaan on ottanut kantaa.[3] Tältä osin kiinnitän huomiota hallituksen esityksen sivulla 88 oleviin perusteluihin, jossa puhutaan yleisötapahtumista. Perusteluiden valossa näyttäisi olevan niin, että erilaisiin yleisötapahtumiin, joita siis järjestetään myös yleisölle avoimissa ja rajatun asiakas- tai osallistujapiirin oleskeluun tarkoitetuissa tiloissa, saattaisi kohdistua yhtäältä järjestetyn *yleisötapahtuman* ja toisaalta järjestämispaikkaa koskevien tilojen osalta useita eri päätöksiä. Näiden noudattamista valvovat puolestaan toimialueillaan useat eri viranomaiset esitetyn 59 a §:n mukaisesti.

Valvontatehtävässä tarvittavista toimivaltuuksista säädettäisiin 59 c §:ssä. Poliisiosasto on osallistunut pykälän valmisteluun ja kannattaa ehdotuksia tästä osin.

Uudesta valvontatehtävästä aiheutuvia resurssivaikutuksia ei ole huomioitu hallituksen esityksessä johtuen siitä, että hallituksen esitystä ei ole annettu budjettilakina. Hallituksen esityksen valmisteluvaiheessa poliisille esityksestä aiheutuvat taloudelliset vaikutukset on asianmukaisesti tuotu esille.

Lopuksi huomiota kiinnitän huomiota uuden sääntelyn mahdollisten päätösten sisällöstä tiedottamisen tärkeyteen. Ehdotetut uudet toimenpiteet mahdollistaisivat rajoittaa muun muassa asiakkaille ja osallistujille tarkoitettujen tilojen käyttöä tautitilanteesta riippuen asteittain kovenevilla toimilla alueellisesti ja ajallisesti. Rajoitusten

[2] Oikeusministeriö on muistiossaan todennut, että Valtioneuvoston 16.3.2020 antamassa suosituksessa (kohta 5) koskeva linjaus sisältää kaksi osaa: ”julkisten kokoontumisten rajoitusten” ja yleisillä paikoilla oleskelua koskevan suosituksen. Muistiossa todetaan, että valtioneuvoston linjausten kokoontumisten tulkinnassa voidaan käyttää kokoontumislain mukaisia määritelmiä yhdessä tartuntalain määritelmien kanssa. Soveltamisessa on muistion mukaan huomioitava, että kokoontumislaki pyrkii varmistamaan kokoontumisvapautta ja tartuntatautilaki puolestaan suojaamaan tartuntavaaralta. Oikeusministeriön muistio, Pekka Timonen ja Timo Makkonen 18.3.2020: Julkisten kokoontumisten rajoittaminen valtioneuvoston 16.3.2020 tekemässä linjauksessa.
[3] EOA:n päätös 31.12.2020 (EOAK/2678/2020).

käyttöönotosta ja niiden sisällöstä viestiminen tulee olemaan ensi arvoisen tärkeää, jotta sekä rajoitusten kohteena olevat että valvovat viranomaiset pysyvät tietoisena rajoituksista ja niiden sisällöstä.

3. Tartuntatautilain 59 c ja 89 §; poliisin virka-apu

Hallituksen esityksen 59 c §:ssä säädettäisiin poliisin antamasta virka-avusta kunnalle, aluehallintoviranomaiselle ja Liikenne- ja viestintävirastolle. Ehdotettu sääntely olisi voimassa väliaikaisesti 31.12.2021 saakka.

Voimassa olevassa tartuntatautilaissa on lisäksi väliaikaisesti voimassa ravitsemusliikkeiden valvontaa ja rajoitusten edellytysten seurantaa koskeva tartuntatautilain 58 b §, jonka mukaan poliisin on tarvittaessa annettava aluehallintoviraston pyynnöstä virka-apua valvonnan ja 58 b §:n 1 momentissa tarkoitetun ravitsemusliikkeen sulkemisen toimeenpanemiseksi.

Poliisin muulle viranomaiselle antamasta virka-avusta on kysymys silloin, kun poliisi toisen viranomaisen pyynnöstä avustaa pyytävän viranomaisen toimivaltapiiriin kuuluvan tehtävän suorittamisessa käyttämällä poliisin toimivaltuuksia. Virka-avun antajan toimenpide on avustava toteuttamistoimi. Virka-avun antamisen yleisenä edellytyksenä on se, että viranomaisen oikeudesta saada virka-apua on erikseen säädetty tai virka-avun antaminen liittyy muun viranomaisen valvontatehtävään, jota tehtävää viranomaista estetään suorittamasta (poliisilain 9 luvun 1 §). Suuri osa tartuntatautilaissa ehdotetuista valvontatoimista ja tarkastustehtävistä on ensi sijassa tartuntatautilaissa tarkoitettujen toimivaltaisten viranomaisten tehtäviä, jotka eivät kuulu poliisin säännönmukaiseen tehtäväpiiriin.

Virka-avun antamisen edellytyksenä on, että annettavan avun muoto kuuluu poliisin säännönmukaiseen tehtäväpiiriin. Tartuntatautilain mukaisilla valvontaviranomaisilla tulee olla riittävät omat resurssit varsinaisten valvonta- ja tarkastustehtävien suorittamiseksi eikä resurssivajetta lähtökohtaisesti tule korvata virka-avulla.

Annettava virka-apu oli maksullista, joten virka-avun antamisesta aiheutuvat taloudelliset kustannukset kuitattaisiin virka-avun pyytäjältä omakustannusarvon mukaisesti. Yhden poliisipartion, jossa on kaksi poliisimiestä, omakustannusarvo jokaiselta alkavalta puolelta tunnilta on 82,50 euroa.

Voimassa olevaan tartuntatautilain 89 §:ään ehdotetaan lisättäväksi uusina virka-apua antavina viranomaisina Tullia ja Rajavartiolaitosta. Lisäykset ovat kannattavia. Muutoin pykälään ei ehdoteta muutoksia. Virka-avun antamisen edellytyksenä on se, että yleisvaarallisen tai yleisvaaralliseksi perustellusti epäillyn tartuntataudin leviämistä ei voida muutoin estää. Sen sijaan virka-avun sisältöä ei ole määritelty.

Sisäministeriön poliisiosaston tiedossa ei ole, että mainitun pykälän nojalla olisi annettu virka-apua. Tämän hallituksen esityksen valmisteluvaiheessa ei ole noussut

esille minkä sisältöistä virka-apua tartuntatautien torjunnassa vastuussa olevat toimivaltaiset viranomaiset erityisesti tarvitsisivat.

Lainsäädäntöneuvos Tiina Ferm